

Buurttheologie

Deel 6

Reset

Buurttheologie (33)

Danken.

Buurttheologie heeft zichzelf tot taak gesteld om in dialoog met de buurt het gesprek van een spirituele toets te voorzien. Zo brengt ze andere waarden in de buurt in, die hun waarde al in de christelijke traditie hebben bewezen. Een van die waarden is dankbaarheid.

Het is het waard om nog een keer hierbij stil te staan omdat dankbaarheid het in zich heeft om mensenlevens en daarmee de buurt te veranderen en omdat dankbaarheid eenvoudig is te doen en iedereen het kan inoefenen en aanleren.

In de vorige blog signaleerden we dat eenzame mensen de neiging hebben zich steeds meer in te graven in hun ellendige omstandigheden. Of moeten we zeggen dat ze daar als vanzelf steeds dieper in worden neergedrukt? Hoe dit ook zij, de neerwaartse spiraal van eenzaamheid wijst steeds dieper naar beneden. En zonder hulp kom je er vaak moeilijk meer uit. De ervaring leert dat ontmoetingen alleen meestal niet helpen om eenzaamheid duurzaam op de vlucht te jagen. Een dag is immers vierentwintig (24) uren lang. En dat is heel lang als eenzaamheid niet meer die vluchtige passant is maar je leven heeft betrokken als permanente verblijfplaats. Eenzaamheid zit dan vanbinnen en zit de hele dag bij je aan tafel.

Het helpt echt om voor dankbaarheid als genode gast ruimte te maken. Want daar houdt eenzaamheid niet van. Je loopt dan zelfs de kans dat zij je levenstafel steeds meer gaat mijden. Zeker als dankbaarheid daar steeds meer ruimte gaat innemen. Zonder beeldspraak, dit komt omdat dankbaarheid in staat is iemands focus te verleggen van wat hij of zij niet heeft naar wat er ondanks alles (nog) wel is. En dat kan verschil gaan maken.

Dankbaarheid kan je bevrijden van het eindeloze en steeds kaler wordende rondje om jezelf en plaatst je leven in breder perspectief. Er is meer dan mijn ik alleen. Er is meer dan mijn particuliere omstandigheden. Dankbaarheid tilt je zo uit boven de leegte, het vacuüm en de paniek van je eigen bestaan en leert je voorbij te gaan aan wat mensen van je vinden, aan wat je allemaal is en wordt aangedaan en aan wat je allemaal niet hebt en mist en nog meer gewenst zou hebben.

Nee, dankbaarheid is niet zo oppervlakkig dat ze beroerde omstandigheden ontkent of onder het tapijt veegt. Maar de kracht van dankbaarheid is dat ze daar niet gevoelig voor is. Beroerde omstandigheden geven een ellendig gevoel. Maar dankbaarheid vertrekt niet bij je gevoel. Dankbaarheid besluit om een andere keuze te maken. Je kunt ervoor kiezen om de mooie dingen in je leven op te zoeken en te benoemen. Makkelijker gezegd dan gedaan? Dat is wel zo maar aan de andere kant ligt dankbaarheid ook heel dichtbij. Iedereen heeft wel iets of zelfs meer om dankbaar voor te zijn. Denk dan om te beginnen niet aan de grote en meeslepende dingen maar begin maar eens met de nieuwe dag, het mooie zonlicht of je ontbijtje. Een volgende stap zou op ten duur kunnen zijn om dat wat je hebt te delen met anderen. En dat geeft nog een heel andere draai aan je leven.

Zeker, dankbaarheid is als spirituele *tool* ontworpen om mensen te richten op God. Dat geeft een hele brede horizon en hemels licht. Maar als je dat letterlijk niet ziet zitten, laat dankbaarheid zich nog steeds gebruiken. Ze is inclusief, breed inzetbaar en laat zich graag zien.

Buurttheologie (34)

Baal in de buurt.

We schrijven de derde week van januari 2022. De media staan bol van onthullingen over seksueel grensoverschrijdend gedrag rond het Tv-programma *The Voice of Holland*. Veel vrouwen nemen het woord en verzekeren ons dat dit gedrag schering en inslag is in alle sectoren van de samenleving en in alle lagen van de bevolking.

Zij vertellen over wat hun overkwam: verbaal, non-verbaal, handtastelijk en erger. Vaak is er sprake van een relatie met macht, maar lang niet altijd zoals verhalen over op straat nageroepen worden of voor hoer uitgemaakt en ongepaste opmerkingen van nota bene pakketbezorgers, gewoon aan de deur, laten horen.

Dit alles komt helaas niet zomaar uit de lucht vallen. Seks is een heel ding en het is de hele geschiedenis van de mensheid door de vraag hoe hiermee om te gaan. Islamitische culturen (niet alle) maken hun omgang met seksualiteit heel zichtbaar: vrouwen bedekken zich bijna compleet. Mannen doen dat ook, zij het in mindere mate. Daarom is van deze aanpak de hoofddoek (hijab) het symbool geworden. Paradoxaal genoeg komt de vrouwelijke seksualiteit hierdoor niet minder maar eerder nog meer in de aandacht te staan. Dat komt ook omdat in deze culturen de vrouwelijke seksualiteit de draagster is van de eer van de hele familie. Vrouwen (moeders) zijn nog meer dan mannen (vaders en broers) de hoedsters van deze leefwijze. Want hun eer is hiermee gemoeid.

Westerse culturen die alles bezien door de bril van de vrijheid kunnen niet meer anders dan deze manier van doen interpreteren en framen als onderdrukking van vrouwen. Mannen en vrouwen kiezen er in het Westen juist voor om zelf te bepalen wat ze aantrekken en hoe ze er uit zien. En ook hier gaan veel vrouwen als voorvechters van de vrijheid (baas in eigen kledingkast) voorop, zoals ook met name vrouwen er een eer in stellen om er volgens de laatste mode uit te zien, al dan niet met behulp van chirurgische ingrepen. Zo ver het westen is van het oosten, zo ver is deze keuzevrijheid verwijderd van de mores van islamitische culturen. Toch is de uitkomst dezelfde. In weerwil van wat vrouwen (en veel mannen) zelf beogen (vrijheid, je goed voelen/er goed uitzien, geen seks) komt met deze manier van doen ook in het Westen de vrouwelijke seksualiteit volop in de schijnwerpers te staan. Er gaat geen dag voorbij of seks is dominant aanwezig in de media en in gesprekken op straat en op het werk. Seks is overal.

Maar de schaduwkanten van dit alles komen steeds meer aan het licht. In de storm rondom *The Voice of Holland* wordt daarom de roep om maatregelen opnieuw luid. Men vraagt om meer wet- en regelgeving die misdragingen moeten voorkomen. Wie niet meer heeft, moet inderdaad wel grijpen naar protocollen. Nu zijn richtlijnen en meldpunten nodig en gewenst. Maar voor de oplossing van een probleem dat zo diep in de cultuur zit, is meer nodig. Beter, want al dieper gaan die pleidooien die pleiten voor een betere opvoeding van met name jongens en zonen thuis en op school.

Het wordt echter tijd dat we nog anders gaan kijken, verder zien dat wat voor ogen is en doorzien wat of wie er achter deze feiten schuilt. Eigenlijk is er doorheen de geschiedenis maar weinig veranderd. De Romeinen liepen weg met Venus, de Grieken hadden Aphrodite en de Kanaänieten aanbaden Baäl en Astarte, goden en godinnen van seksualiteit en vruchtbaarheid. De oude volken hadden nog door wat wij zijn vergeten. Ze zagen niet voorbij aan de machten die seks misbruiken, gaven ze zelfs een naam. Maar die machten zijn niet weg. Baäl is nog springlevend en wil overal in de buurt worden gediend.

Buurttheologie (35)

Vrijheid.

We schrijven de derde week van januari 2022. De media staan bol van onthullingen over seksueel grensoverschrijdend gedrag rond het Tv-programma *The Voice of Holland*. Baäl is overal in de buurt.

Buurttheologie bestaat om aandacht voor een kant van deze problematiek te vragen die de afgelopen weken bijna nergens op tafel kwam: achter seks zit een macht die wij mensen maar moeilijk in de hand kunnen houden. Let wel, hier wordt niet gezegd dat vrouwelijke of mannelijke seksualiteit een kwade macht is. Integendeel, seks is een uitvinding van God zelf. God heeft er immers voor gekozen de mens een lichaam te geven. En van hem komt ook de aantrekkingskracht, die mensen op elkaar kunnen hebben. Er zijn echter kwade machten die een van de mooiste dingen die er bestaat misbruiken om mensenlevens te verwoesten.

Seks is overal. Onvermijdelijk. Maar daarmee betreed je als verantwoordelijk mens ook een veld met allerlei krachten. En niet al die krachten zijn goed en te vertrouwen. Daarom is kleding niet een raar idee* en is schaamteloosheid dat wel. Wij zijn er aan gewend geraakt dat seks dominant aanwezig is in onze cultuur. Porno hoort daar voor veel mensen bij. Videoclips uit de muzikscene grossieren in expliciete beelden en teksten. En zelfs een avondje televisie laat je al van alles zien en horen, bedekt of onbedekt, rechtstreeks of suggestief, van overspel tot vreemdgaan, enzovoorts. En er zijn talloze apps en sites om een en ander verder te faciliteren in de praktijk.

En wij maar denken dat dit dag in dag uit niks met ons doet. Op z'n minst vervagen grenzen. We gaan gewoon vinden wat niet normaal zou moeten zijn. Hulpverleners waarschuwen voor de verslavende werking van porno "waar alle jongens naar kijken". Niet alleen geeft porno een verkeerd vrouwbeeld af en een beeld van seks dat niet op echte sekslevens past, maar je hersenen raken ook verslaafd aan de kick, wat je in het dagelijks leven tot een ongeleid projectiel kan maken. Hier is echter nog meer aan de hand dan sociologische en biologische processen. Spiritueel bezien maken we ons kwetsbaar voor foute machten.

Jezus pleitte voor een radicale aanpak: "Jullie weten dat de wet zegt: «Je mag niet vreemdgaan.» Dit zeg ik daarover: Ook wie naar een andere vrouw kijkt en met haar naar bed wil, gaat vreemd. Want hij is in gedachten met haar vreemdgegaan. Stel dat je rechteroog iets slechts ziet. Iets dat jou weghaalt bij God. Ruk je oog dan uit en gooi het weg. (...) Stel dat je rechterhand iets slechts doet. Iets dat jou weghaalt bij God. Hak je hand dan af en gooi hem weg. Je verliest dan een deel van je lichaam. Maar anders kom je met je hele lichaam in de hel."**

Jezus bedoelt natuurlijk niet dat het je niet mag opvallen dat een man of een vrouw een knappe verschijning is. Dan zou je wel geblinddoekt door het leven moeten gaan. Nee, Jezus zegt duidelijk wat hij wil zeggen: als je onder de indruk van iemand bent, laat het daar dan bij en ga niet tot een of andere actie over, niet met daden, ook niet met woorden en zelfs niet in je gedachten.

Wat Jezus opmerkt over oog en hand doet ons onmiddellijk denken aan de sharia. Maar bij Jezus is het beeldspraak. In rond Hollands: als je iets in de zin krijgt wat niet deugt, kap er dan onmiddellijk mee! Beter een gewoonte, gevoel, voornemen of plezier verliezen dan immorele machten in de kaart spelen en een ander beschadigen en jezelf daarbij.

Jezus stelt met deze uitspraken een heel aantal praktijken die vandaag zo gewoon lijken onder kritiek. Dat doet hij niet uit preutsheid of omdat hij een hekel aan seks zou hebben, maar omdat hij de destructieve machten die van seks misbruik maken onderkent. Zijn aanpak is opvallend anders, niet van de buitenkant (hoofddoek) en ook niet van een uitbundig welkom aan Baäl (stel je voor!), maar Jezus wijst de wortel van het probleem aan: ben je echt vrij?

* Genesis 3:7, door God gesanctioneerd in 3:21.

** Matteüs 5:27-30.

Buurttheologie (36)

Vrij op straat.

Jezus stelt een heel aantal van onze praktijken rond de omgang tussen mannen en vrouwen onder kritiek. Maar wat is zijn alternatief? Hoe Jezus relaties goed ingevuld ziet, is een verhaal apart dat in de kerk wordt verteld. Dat verhaal van liefde en trouw en plezier mag iedereen daar horen.

Buurttheologie is echter van de straat en komt daar nog andere vragen tegen. De verschillende omgang van elke cultuur met man- en vrouwverhoudingen wordt op straat een kwestie omdat alle culturen daar letterlijk door elkaar lopen.

Zo doorkruisen geregeld een of meerdere vrouwen de buurt in nikab. Je ziet alleen nog ogen kijken vanonder een zwarte sluier vandaan. Bij dit uniform hoort ook het dragen van zwarte handschoenen. Hoe je het ook wendt of keert, dit is toch een opmerkelijke verschijning op straat. Het wil voor veel mensen maar moeilijk wennen. Dat de helft of nog meer van de vrouwen in de buurt een hoofddoek dragen, oogt weer zo normaal dat het veel buurtbewoners niet eens meer opvalt. Integendeel, in stadsdelen waar dit niet het geval is, kan dat zelfs een gevoel van vervreemding oproepen: 'Ik mis hier iets'. Maar voor anderen blijft een straatbeeld vol hoofddoeken ingewikkeld. "Het lijkt hier wel Marrakech!"

En dan heb je de straatterreur. De ene buurvrouw met hoofddoek scheldt standaard de andere zonder hoofddoek uit, omdat ze in haar een concurrente ontwaart voor de ogen van haar man. Met name jongens, soms hele jonge jongens, schelden vrouwen uit voor hoer, omdat ze zomers en zonder hoofddoek gekleed gaan. LHBTI'ers kijken wel uit om hun genderidentiteit al te expliciet te laten zien. Sommige homostellen zijn weggepest uit de buurt, andere worden lastig gevallen. Transgenders voelen zich niet veilig. En het kan je overkomen dat jongetjes van amper tien jou als Nederlands ogende man en passant en zonder enige aanleiding met het woord 'homo' bedoelen uit te schelden.

Niemand zal dit soort dingen onder de vrijheid van meningsuiting scharen. Maar wat is het dan wel? En wat is hieraan te doen? En hoe kunnen alle (!) mensen veilig op straat lopen zonder steeds op of om te hoeven kijken, bang voor afkeurende blikken of woorden of scheldpartijen?

In een persoonlijk gesprek met Ahmed Marcouch* vertelde hij hoe hij moslims altijd voorhield om homo's dezelfde vrijheid te gunnen als hunzelf is vergund: jij bent toch ook vrij om in een djellaba naar de moskee te gaan?

Uit Jezus' mond klinkt dit zo: "Oordeel niet, opdat er niet over jullie geoordeeld wordt. Want op grond van het oordeel dat je velt, zal over jou geoordeeld worden, en met de maat waarmee je meet, zal jou de maat genomen worden."**

* Ahmed Marcouch (1969), sinds 2017 burgemeester van Arnhem, was van 2006 – 2010 stadsdeelvoorzitter van Amsterdam-Slotervaart.

** Matteüs 7:1-2.

Buurttheologie (37)

Van harte.

We zijn drie blogs verder over hoe mannen en vrouwen met elkaar omgaan. Binnen en voor niemand te zien of publiek op straat – er gebeurt van alles. En in het nieuws overheersen geregeld de negatieve en ronduit schandelijke en schadelijke verhalen. Een gebruikelijke reactie op dit alles is de roep om strengere wet- en regelgeving, protocollen, meldpunten en op straat meer blauw.

Dit alles is niet verkeerd, maar buurttheologie vraagt: gaat deze benadering diep genoeg? De vraag stellen is hem beantwoorden. Menselijk gedrag laat zich maar zeer ten dele reguleren door regels. Dit komt omdat achter ons gedrag diepe overtuigingen of waarden schuilgaan die ons gedrag aansturen. Wil het dus echt tot een gedragsverandering komen, dan zul je die overtuigingen of waarden moeten aanspreken. Hier komen we op hetzelfde punt als waarop bijvoorbeeld de toeslagenaffaire zo uit de hand kon lopen. Regels gingen voorop en bleven onder de menselijke maat, met alle gevolgen van dien. Regels zijn (meestal) wel goed, maar ze hebben geen hart.

Dat is de reden, waarom Jezus vaak sprak over het hart. In een dispuut met zijn tegenstanders, die van de regels en de protocollen waren, doorziet hij hen juist op dit punt:

‘Wat zijn jullie schijnheilig! In het boek Jesaja staan woorden van God die precies over jullie gaan: «Deze mensen eren mij met mooie woorden. Maar in hun hart willen ze niets met mij te maken hebben. Wat heb ik aan hun eerbied? Ze vertellen niet wat ik wil, maar maken hun eigen regels.»’ *

Je kunt dus van de regels zijn, maar niet verder komen dan diezelfde regels lang of kort zijn. En dat laat zich onmiddellijk voelen, zodra er zich in het bonte leven situaties voordoen waarin de regel nu net niet heeft voorzien. Regels komen van buiten en reiken niet tot het hart. Maar in het hart van de mens vallen de beslissingen. Regels kunnen beperken, bang maken voor de gevolgen bij overtreding of reden geven tot straf, maar ze veranderen daarmee nog niet de cultuur en het leven omdat daarvoor een hartsverandering nodig is. Jezus zegt:

‘Een mens wordt onrein van de dingen die uit hem naar buiten komen. Want alle slechte dingen die een mens doet, komen uit zijn eigen hart: slechte gedachten, verboden seks, moord, belediging, trots en domheid. En ook vreemdgaan, stelen, graaien, liegen, gemeen zijn, jaloers zijn op anderen, en je nergens voor schamen. Al die slechtheid maakt een mens onrein.’ **

Theologie wil het in dit verband over een nieuwe geboorte hebben, koude harten van steen die veranderen in een warm kloppend hart, over een nieuwe schepping. Buurttheologie neemt hiervan mee naar de buurt dat wil het tussen mensen veiliger worden achter de voordeur en op straat, we naast regels en wat handhaving heet in de buurt zullen moeten werken aan onze innerlijke waarden.

In de vorige blogs bleek dat vrijheid in onze samenleving een alles bepalende en gekoesterde waarde is. Laat dat zo zijn, maar moet onze vrijheid ook niet zelf worden vrijgemaakt? Ze wordt nog te vaak gekoeleneerd door foute machten en ik-gerichte vooroordelen, zodat onze buurtgenoot en naaste en zijn of haar welzijn in ons hart niet de ruimte krijgt, met alle gevolgen van dien.

* Marcus 7:6-7.

** Marcus 7:20-23.

Buurttheologie (38)

Resetten.

Buurttheologie houdt in de buurt een niet aflatend pleidooi voor inspiratie, innerlijk waarden en het primaat van de menselijke maat: het hart op de juiste plaats. Maar hoe krijgen we dat in de buurt voor elkaar? Zoals al eerder in deze blogs is opgemerkt, is niet iedereen eraan toe om te geloven. Spiritualiteit is mooi, maar (nog) niet voor iedereen weggelegd, buiten het feit dat mensen spiritualiteit vaak op eigen wijze invullen. Niet iedereen is van Jezus, velen zijn van Mohamed, anderen van zichzelf en weer anderen slaan zich op de borst dat ze van helemaal niemand zijn.

Geen wonder dat veel mensen dan terugvallen op regelgeving als tenminste duidelijk voor iedereen en alles, wat hij of zij ook verder nog vinden mag. Buurttheologie vindt dit echter te weinig. Er kleven te veel nadelen, ja risico's aan, zoals in vorige blogs is aangewezen. Regels zijn goed, maar niet goed genoeg. Vooroordelen en scheldpartijen bijvoorbeeld worden er niet door aangesproken en foute machten plegen zich ook niet veel van protocollen aan te trekken. En de toenemende boosheid hierover kunnen geschreven en ongeschreven regels onder druk zetten omdat mensen uit frustratie hun eigen regels gaan hanteren en met hun eigenrichting onze mooi bedachte regels ondermijnen.

We ontkomen niet aan een reset van buurtwaarden en daarmee aan een klimaatverandering in de buurt. En dat is zeker gemakkelijker gezegd dan gedaan. Toch is een cultuurverandering zoals hier bedoeld niet onmogelijk. Dat bewijst bijvoorbeeld de richting waarin de publieke opinie over de klimaatverandering van onze planeet koerst. Mensen die eerst nog voor klimaatdrammers werden uitgemaakt, bepalen nu mee het beleid. Met andere woorden, door met volharding onderwerpen, ook die te maken hebben met attitude en waarden, op de publieke agenda te zetten is wel degelijk verandering van overtuigingen te bewerkstelligen.

Maar als het dan gaat over buurtwaarden komt ook alles bij elkaar. Niet alleen hoe mensen over dingen denken, maar ook of ze hoe dan ook aan nadenken toekomen. Nadenken over waarden wordt al gauw een luxe als huisvesting of schulden of andere problemen al je aandacht opeisen. Toch is dit ook weer niet zo dwingend als pyramides van Maslow willen doen geloven. Het is immers bekend dat juist mensen met weinig meer openstaan voor spiritualiteit. Dit komt omdat ze nood aan oplossingen hebben, maar zeker ook hierdoor dat ze niet zoveel hebben waardoor ze worden afgeleid of waaraan ze vastzitten. Dit maakt elke buurt met gewone mensen bij uitstek geschikt voor klimaatverandering.

Maar buurttheologie weet ook dat praten over dankbaarheid bij eenzaamheid, over respect voor vrouwen en mannen, vooroordelen binnen en buiten op straat en over vrijheid in je eigen hart goedkoop wordt als door tweedeling en kansenongelijkheid mensen in de buurt vereenzamen, mensen worden weggezet, vooroordelen in de kaart gespeeld en wrok en frustratie in harten wordt gezaaid. Zoals het gevleugelde woord van Jan Schaefer* bedoelt: "In gelul kan je niet wonen." Het plaatje moet bij het praatje passen.

* Jan Schaefer (1940 – 1994) was van 1978 – 1986 wethouder in Amsterdam met wonen in zijn portefeuille.

Buurttheologie (39)

Exponentiële groei.

De vorige blog was hoopvol over de mogelijkheden om in de buurt een reset van waarden van de grond te krijgen. Mits er ook zichtbare aandacht is voor de oorzaken van boosheid en teleurstelling en wantrouwen en negatieve ervaringen in de buurt, ligt de weg open voor aandacht voor innerlijke waarden.

Blijft de vraag hoe je dat dan doet.

Het ligt voor de hand dat de gezinnen en de scholen hier hand in hand gaan. Ook moskeeën en kerken zijn als dragers van spiritualiteit geëigende plekken om aan buurthartchirurgie te doen. En vergeet niet de sportclubs en buurthuizen. En dan zijn er natuurlijk nog tal van bijeenkomsten die rondom buurtwaarden kunnen worden georganiseerd. Het nadeel van dit soort samenkomsten is wel dat ze veelal incidenteel zijn, terwijl het juist erom gaat om mensen in proces te brengen en te houden. Zo poppen er nogal wat projecten en activiteiten in de buurt op die even snel uitdoven als ze opvlammen. Het nuttig effect blijkt dan vaak niet zo groot.

In dit licht bezien is het misschien nog wel een van de betere manieren om de buurt bij haar hart te brengen het gesprek in de wandelgangen en op straat. Laten we het er gewoon veel over hebben en elke gelegenheid aangrijpen om het er opnieuw over te hebben. Zoals die schaakleraar op de kinderschaakclub in de buurt die telkens opnieuw wit en zwart tot de orde van het respect roept als partijen elkaar over en weer boven het bord uitlachen, voor dom uitmaken of leedvermaak hebben. Of zoals die buurtbewoner die de trappen van de Kikker veegt en op de vraag van een paar kinderen of hij dat “moet doen van de gemeente” of “er geld voor krijgt” antwoordt dat je de buurt ook “met je hart” kunt aanvegen, gewoon omdat het op schone trappen veel lekkerder zitten is.

Maar wordt het op deze manier niet een kwestie van wel heel lange adem? Hoeveel zoden zet dit werkelijk aan de dijk? Het is maar hoe je het bekijkt. Jezus gaf eens een hoopvol voorbeeld. Hij zei:

‘Gods nieuwe wereld lijkt op gist. Een vrouw doet een klein beetje gist bij een grote zak meel. Daardoor verandert al het meel.’ *

Sinds de coronapandemie kunnen wij dit des te beter begrijpen, nu we hebben kennis gemaakt met het woord (en de zaak van) exponentiële groei.

* Matteüs 13:33.